

jak známo – oslnilo v souvislosti s vystoupením haličského židovského divadla v Praze. Docela bych také přivítal více zření ke Kafkově středoevropanství: je mi líto, že tu nena-
jdeme ani zmínku o známé liblické konferenci z roku 1963, která Kafku znovu objevila
zemím sovětského bloku, k nimž Polsko až do roku 1989 patřilo, a že tu není ani odkaz
k českému kafkologovi Františku Kautmanovi², ani k uvedené knize Měšťanově. Zdá se
mi, že Kafka je tu vyňat z prostředí střední Evropy a posunut do světa euroamerické
civilizace a kultury; jeho významu a vlivu to plně odpovídá, ale klíčem k jeho pochopení
přesto zůstává jeho přesná poloha v prostoru a čase. To, co varšavský sborník přináší, je
špičková literární teorie transcendingící k estetice a filozofii, místy komparativní a výběrově
kontextové uchopení fenoménu Kafky, tedy v jistém smyslu i výzva české literární vědě
a celé slavistice, aby tento obraz Kafky vhodně doplnila. Polští literární teoretikové
vytvořili dílo, které má pro počátek 21. století význam stěžejní, shrnující a inspirující.

Ivo Pospíšil

France Prešeren – kultura – Evropa. Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede
ZRC SAZU, (urednik Jože Faganel s sodelovanjem Darka Dolinarja), Založba ZRC, Ljub-
ljana 2002.

Před nami je pomemben zbornik o največjem slovenskem pesniku – Francetu Prešer-
nu, z objavljenimi prispevki iz mednarodnega simpozija ob stoletnici pesnikovega rojstva.
France Prešeren je eden od najbolj citiranih slovenskih pesnikov, hkrati pa tudi utemeljitelj
umetniško zahtevne literature, o katerem je bilo napisanih že veliko študij in tudi objavlje-
nih zahtevnih znastvenih monografij..

Zbornik je tematsko razdeljen na pet sklopov. V prvem delu znastveniki razmišljajo
o Francetu Prešernu v kontekstu evropske krščanske in antične tradicije. Kar v treh pri-
spevkih je obdelano usodno razmerje Franceta Prešerna do italijanske renesance, predvsem
do Petrarke. **Boris A. Novak** v svojem prispevku *O odmevih trubadurskega kulta pri Pre-
šernu* ugotavlja presenetljive vzporednice med liriko provansalskih avtorjev 12. in 13.
stoletja in Francetom Prešernom, predvsem v njegovi koncepciji ljubezni in pesniškega
jezika. V slovenski literarni zgodovini je dokaj natančno obdelano Prešernovo pozitivno
razmerje do Danteja in Petrarce. **Andrej Capuder**, znani prevajalec Danteja, v svojem pri-
spevku *Dante in Prešeren v moralni resonanci*, naglaša, da so se njegovi predhodniki –
prešernoslovci predvsem ukvarjali s filološkim delom, medtem ko njego primerjalno
zanima fenomen dveh pesnikov, filozofov in državljanov. Presenetljiva je njegova ugotov-
vitev, da je Prešernovo revolucionarno prepričanje podobno kot pri Danteju Alighieriju,
usmerja pa se tudi na drugačnost: manj izobražen Prešeren naj bi bil usmerjen v pri-
hodnost, Dante se ozira nazaj v preteklost. V tretjem prispevku *Ženska sonce Vid Snaj*
primerja to temeljno semantično figuro v Petrarčinih Canzonierah in v Prešernovem
Sonetnem vencu. **Aleksandar Flakar** v tekstu *Literarni prostor romantičara* raziskuje
prostor v delih evropskih romantikov: pri Mickiewiczu (za katerega konstatira prostor
romanja!), Puškinu (prostor carstva), Prešernu (prostor očetnjave, domovine, naroda) in pri

² Svět Franze Kafky (pův. 1976). Praha 1990 (s názvem Franz Kafka, 1992).

Mažuraniću (prostor pridige na skalovju). **Juraj Martinović** v svojem komparativnem prispevku *Južnoslovanski epski triptihon* interpretira tri južnoslovanske romantične epe: Prešernov Krst pri Savici, Mažuraničev ep Smrt Smail – Age Čengića in Njegošov Gorski vijenac skozi prizmo zgodovinskih in socialnih določenosti. **Peter Scherber** v zadnjem medbesedilnem prispevku primerja Franceta Prešerna in nemške in avstrijske literate njegovega časa in pri tem zastavlja provokativno vprašanje, ali je Prešeren sploh romantik, saj je glede na nemško in avstrijsko generacijo ustvarjalcev tega časa predstavnik bidermajerskega okolja.

V naslednjem sklopu se prispevki ukvarjajo s strukturo Prešernovih pesmi. **Kajetan Gantar** tako preučuje antični substrat v metaforiki Prešernovih nemških pesmi. Antičnih citatov, aluzij in reminiscenc je veliko več v nemških pesmih, saj so bile te za razliko od slovenskih namenjene visoko izobraženemu bralcu. Med antičnimi motivi prevladujejo metonimije kot dediščina klasicizma. Prešernolog **Janko Kos** v prispevku *Prešeren in krščanstvo* raziskuje diskutibilnost krščanskih idej v epu Krst pri Savici. Poudarja predvsem teološke ideje v Bogomilini veroizpovedi, ki ponekod zvenijo tendenčno. Prešerna naj bi inspirirala Pavlova pisma Korinčanom. **Gerhart Geismann** v prispevku *Emblematične strukture v Prešernovem pesništvu* analizira baročne strukture v njegovi poeziji in ugotavlja, da Prešeren uporablja baročno idejo v kontrastu s romantičnim subjektivizmom v smislu kontrafakture. **Igor Grdina** v prispevku *Prešeren, čas in zgodovina* razmišlja o dveh zgodovinskih kategorijah časa: o ciklični in linearni kategoriji časa pri Prešernu. Od tod naj bi izhajalo tudi Prešernovo razumevanje zgodovine kot ireverzibilnega procesa. Ključni prešernolog **Boris Paternu** v splošno kulturološkem prispevku *Prešernova osvoboditev poezije in duha na Slovenskem* poudarja širino pesnikovega dometa predvsem na dveh področjih: v zahtevni, kultivirani »jezikovni strategiji« in pa na duhovnem področju, saj se je Prešeren »odprl moderni evropski zavesti«. **France Bernik** v prispevku analizira Prešernovo ljubezensko poezijo. Prešeren naj bi deromantiziral romantiko prav v dojemanju ljubezni in ženske.

Tretji sklop prispevkov je bolj filološki in stilističen. **Rudolf Neuhauser** analizira Prešernovo izbiro kitic v Krstu pri Savici. Krajši Uvod h Krstu pri Savici je pisan v tercinah, veliko daljši osrednji del Krst pa v oktavah. Prav ta izbira je tipična romantična začilnost, čeprav je s tem Prešeren zanikal normo bratov Schlegel. **Marko Stabej** v prispevku *Skladnja in verz pri Prešernu* ta dva fenomena v Prešernovi poeziji dojema kot prostor ustvarjalne discipline in sporočilne svobode.

Četrty sklop prispevkov je predvsem kulturološki. Pokojni **Jože Pogačnik** v prispevku *Prešeren – Čop – Kopitar* razkriva različne estetske nazore predvsem Kopitarja in Čopa (in s tem tudi njegovega učenca Prešerna). Kopitarjeva estetika organskega razvoja literature se zoperstavlja Čopovemu prepričanju v estetski koncept umetnosti. Zanimiv je tudi prispevek **Matije Ogrina**, ki primerja duhovna profila pesnika Prešerna in odmevnega duhovnika Slomška in ugotavlja podoben koncept slovenske kulture pri obeh. **Jože Mahnič** raziskuje, kakšno je bilo razmerje Moderne do Prešerna. Posebno poglavje posveča **Marjan Dolgan** podobi Prešerna v slovenski literaturi in tako tematizira, da so bile interpretacije Prešerna ideološke, saj so ga literati upodabljali v skladu z zgodovinskimi idejami. **Darko Dolinar** v prispevku *Med biografiko in arhitektoniko* analizira podobe pesnika v starejšem prešernoslovju, ki naj bi bila ujeta med »empirično – historično – biografijo in » formalno – estetsko analizo«. **Jože Faganel** v prispevku *Posegi v Prešerna* na omejenem vzorcu Prešernovih gazel razkriva razvoj izdajateljske prakse v 14 posthumnih

izdajah Prešernovih Poezij. **Luka Patljak** interpretira globino Prešernovega genija v okviru lastne prevajalske prakse pri prevajanju v hrvaščino. Zadnji prispevek, predvsem kulturnozgodovinski diskurz **Wilhelma Bauma**, je o recepciji Prešerna v Avstriji.

Zbornik zajema prispevke najpomembnejših literarnih zgodovinarjev o slovenskih književnosti iz Evrope, prinaša mnoge nove in izvirne prispevke, predvsem kar se tiče razmerja med Prešernom in drugimi ustvarjalci in dopolnjuje vprašanja vplivologije. Nekateri prispevki so provokativni in s tem upravičeno rušijo stereotipne predstave o Prešernu, saj vemo, da se je France Prešeren v 20. stoletju spremenil v mitično osebo. Pomembna literarnozgodovinska spoznanja v tem zborniku na novo utemeljujejo in dopolnjujejo znanstveno polje spoznanj o velikem romantiku Francetu Prešernu in o slovenski romantiki na začetku 21. stoletja.

Alenka Jensterle-Doležalová

Daleká cesta má...

Мельниченко, И.: «Далека путь моя, та марний поклик...» Творчість Карла Гінка Махи в контексті чеського и європейського романтизму 20-40-х рр. XIX ст. Національна академія наук України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. «Стилос», Київ 2003.

Když čtu romantické básničky slovanské i neslovanské, vždy si uvědomím jednu pravdu, s kterou se svěžuji jen poskrovnu: největším básníkem evropského romantismu byl Karel Hynek Mácha. Zní to poněkud šovinisticky, když si uvědomíme, že jistě nestál u zrodu tohoto směru, který je jakoby věčně živý, že jeho pozice mezi Byronem, Shelleyem, Puškinem, Mickiewiczem a dalšími koryfeji není záviděníhodná; víme, že s básníkem, s nímž bývá často srovnáván – France Prešernem – se opil v Lublani, tedy Laibachu. Ale to je na básnickou velikost málo. Zdrženlivost ve vztahu k Máchovi je u mě dána tím, že si uvědomuji nebezpečí, že budu pokládán za nemírného vlastence nebo ještě za něco horšího – také je tu obava nepřesného, hyperbolizovaného vidění. Jeho velikost však vidím – podle mě nezpochybnitelně – v zřetězení metafor a oxymor. Tam je jádro jeho poezie, tedy v proslulém třetím a čtvrtém zpěvu, zde je Mácha básník par excellence, který překonal limity poetiky romantismu a dokonce i ranou evropskou modernu: nikoli nadarmo se k němu hlásili surrealisté (ještě více však k jeho prozaické *Krkonošské pouti*, přímo erbovnímu dflu českého surrealismu, takto ho jako moderního básníka chápal V. Nezval, ale také básník a výtvarník J. Kolář). Byl to zcela jistě první český moderní básník a jeden z mála moderních evropských básníků 19. století v rámci romantismu, k němuž se hlásil svými příběhy, svou legendou, snad dokonce jediný. Škoda, že si toho více nepovšiml lvovský ukrajinista Jevhen Nachlik ve svém fundamentálním díle o trojici slovanských romantiků... (Jevhen Nachlik: Dolja. Los. Sud'ba. L'viv 2003).

Nám Čechům je vždy milé, když se Máchou zabývají cizinci a cizí slavisté – u Angličanů byl vždy středem pozornosti (sám jsem poznal několik anglických studentů-bohemistů, kteří s ním zkřídili své překladatelské kopy) a moderní překlad Edith Pargeterové to dokládá mimo veškerou pochybnost: je to snad poetologicky nejlepší překlad *Máje* vůbec, jenž má naději dostat se do povědomí anglických čtenářů jako živý, neboť vychází z hlubin anglické básnické tradice.